لادانێن سینتاکسی د دیوانا (بەکر بەگێ ئەرزی)دا

هدی اسماعیل صالح

روندك محسن اسماعیل

پشکا زمانێ کوردی -کولیژا پەروەردا بنیات -زانکۆیا زاخۆ -هەرێما کوردستانێ/ عیراق

پوختە:

مەرەم ژ ئەڤێ ڤەکۆلینێ دیارکرنا رێژا لادانێن سینتاکسینە د دیوانا (بەکر بەگێ ئەرزی)دا. بۆ ئەنجامدانا کارێ پراکتیکیێ ڤەکۆلینێ، دیوانا(بەکر بەگێ ئەرزی) ژ نڤێسینا (تحسین دوسکی)هاتە هەلبژارتن و شرۆڤەکرن.

پرانیا جاران هوزانڤان لادانان دکەت ب مەرەما نڤێسینەکا جوانتر و واتایەکا چرتر و سەرنجراکێشانا خواندەڤانان.

د ئەنجامێن ئەڤێ ڤەکۆلینێدا دەرکەڤت، لادانێن سینتاکسی ب رێژەیەکا بەرچاڤ د دیوانا(بەکر بەگێ ئەرزی)دا هاتنە دیتن. ئەو هەمی لادانە ب مەبەست هاتینە کرن و مەبەست ژێ بەرهەمهێنانا بەرهەمەکێ نموونەییە و ب خەلەتیەکا رێزمانی ناهێنە هژمارتن. ژ ئەوان نموونان پێشخستنا کاری، لادانا بکەری و بەرکاری و ژێبرنا ئامرازێن پەیوەندی و نیشانێن کۆمکرنێ و نیشانا نفشێ مێ و ژێبرنا نیشانا رێژا فەرمانێ و جهگوهۆرینا تەواوکەری.

پەیڤێن سەرەکی: *لادان، لادانێن سینتاکسی، جهگۆرین، پراکتیزەکرنا لادانێ، بەکر بەگێ ئەرزی*

١ -پێشەکی:

داهێنان د تێکستێن ئەدەبی و بتایبەتی د هوزانێدا دهێتە کرن، بەلێ ئەڤێ پرۆسێ پێدڤی ب هندەك لادانان دبیت، هەتاکو بەرهەمەکێ جوان و بالکێش ب ئافرینیت،ئەڤ چەندە ژی ب رێکا لادان ژ ئەوان یاسا و دەستورێن زمانییە، داکو زمانەکێ شیعریێ کاریگەر د ڤەهەندنا هوزانا خۆدا بکاربهینیت، کو خواندەڤان تێدا هەست ب راستیا زمانی و شیانا هوزانڤانی یا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

هونەری بکەت. کەواتە بکارهینانا داهێنەرانە یا یەکەیێن زمانی و پێکهێنێن زمانینە ب مەرەما نیشاندانا بەرهەمەکێ بهێز و کارتێکەر بۆ خوینەری و ئەڤەیە دبێژنێ لادان و ئارمانجا ڤەکۆلینێ ژی دیارکرنا ئەوان لادانێن سینتاکسینە, کو هوزانڤانی د دیوانا خۆدا بۆ مەرەمێن جوداجودا بکارهینایین.

١ -٢- ڕێبازا ڤەکۆلینێ :ئەڤ ڤەکۆلینە لدویف سرۆشتێ ڤەکولینێ و شرۆڤەکرنا وێ،لدویف (ڕێبازا وەسفی -شرۆڤەکاری)هاتیە ئەنجامدان.

١ -٣- سنوور و پلان و پەیکەرێ ڤەکۆلینێ:ژ ناڤونیشانێڤەکۆلینێ دیاردبیت, کو بابەتەکە هەردوو مژارێن زمانی و ئەدەبی بخۆڤە دگریت, ژبەرهندێ د پشکا تیۆریدا بابەت پتر بەرەڤ لایەنێ ئەدەبی ڤەچوویە, چونکی مەیدانا کارکرنا لادانێ پتر د بەرهەمێن ئەدەبیدا خۆیادبیت, هەروەسا بۆ کارێ پراکتیکیێ ڤەکۆلینێ دیوانا(بەکر بەگێ ئەرزی)هاتیە هەلبژارتن.

پلان وپەیکەرێ ڤەکولینێ :ڤەکۆلینا مە ژ دوو پشکان پێکهاتییە:

پشکا ئێکێ -لژێرناڤونیشانێ سەرەکی هاتیە(لایەنێ تیۆریێ لادانێ)وئەڤ پشکە ئەڤان دوو تەوەران بخۆڤەدگریت:زاراڤ و تێگەه و پێناسا لادانێ و جۆرێن وێ.

پشکا دوویێ -پراکتیزەکرنا جۆرێن لادانێ و بتایبەتی لایەنێ سینتاکسی ل سەر دیوانا (بەکر بەگێ ئەرزی).ژ هەژیی گوتنێیە, کو د دیوانا هوزانڤان (بەکر بەگێ ئەرزی)دا قالبێن جۆراوجۆر هاتینە بکارهینان.

١ -٤- ئارمانجا ڤەکۆلینێ:ئارمانج ژ ئەڤێ ڤەکۆلینێ دیارکرنا ڕێژا لادانێن سینتاکسینە ددیوانا(بەکر بەگێ ئەرزی)دا.ئەڤ ڤەکۆلینە هەولدانەکە بۆ دیارکرنا ئەوان لادانێن زمانی، کو هۆزانڤان د هۆزانێن خۆدا بەحس دکەت بۆ مەرەمێن جودا جودا هاتینە هەلبژارتن، چونکی بابەت نوییە،ئەڤ هۆزانڤانە ژلایێ ڤەکۆلەرانڤە گرنگی ب هۆزانا وی نەهاتیە دان.

١ -٥- گرنگیا ڤەکۆلینێ:گرنگیا ڤەکۆلینێ د ئەوێ چەندێدایە، کو هوزان وەکی ژانرەکێ ئەدەبی گەلەك گرنگیا خۆ هەیە، هەر ل سەردەمێ باب وباپیران تا نهۆ،لەورا ڤەکۆلین دئەڤی بیاڤیدا ب تشتەکێ گرنگ دهێتە هژمارتن. ئەرێ ئەو لادانێن ژ لایێ نڤێسەر و هوزانڤانانڤە د یاسا و دەستورێن ڕێزمانا زمانەکێ دیارکریدا دهێنە کرن,ئەرێ ب شاشی بۆ ئەوان دهێنە ل قەلەمدان یان نە؟

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٢ -پشکا ئێکێ: لایەنێ تیۆریێ ڤەکۆلینێ

٢ -١- زاراڤێ لادانێ:

لادان ژ لایێ زاراڤیڤە گەلەك زاراڤ بۆ هاتینە دانان،دزمانێ ئنگلیزیدا و هەروەکی د فەرهەنگا ئوکسفورددا هاتی، دبێژنێ (Deviation) و ب واتایا لادانا ژ رێکێ [١] دهێت و دزمانێ فرەنسیدا و دفەرهەنگا لاروس دبێژنێ (Ecart) ئانکودەمێ کارەك دهێتە لادان یان گوهۆڕین)[٢]، فرەنسیان پەیڤا (Ecart)دچەرخێ دوازدێ زایینی ڤەدیتن و کرنە (Ecarter)کو ب واتایا (ژناڤچوون یان دابرینێ) دهات، بەلێ پەیڤا هەڤپشک (Deviation)فرەنسیان دچەرخێ پازدێ زایینیدا بکارهینان، کود بنەرەتدا ژ پەیڤا لاتینی(deviare)هاتیە وەرگرتن و ب واتایا[٣]لادان ژ رێکێ هاتبوو بکارهینان.

ئەگەر ئەم تەماشابکەین دێ بینین، کو هەر رەخنەگرەکێ زاراڤەك بەرامبەر لادانێ بکارهینایە بۆنموونە ڤالیری(ڤارێبون، زێدەگاڤی)، سپیزر(لادان) تۆدۆرۆف(شکاندنا یاسا و نەریتان، جانکوهن(سەرپێچی)، یاکوبسن(بێهیڤی بوون، پارت(نەشرینکرن)، رێنیەویللك (تێکدان)، هەروەسا لیچ (لادان -deviation)[٤] بناڤکرینە.

٢ -٢- تێگەه وپێناسا لادانێ:

سەبارەت پێناسەکرنا زاراڤێ لادانێ ژ ڤەکولەرەکێ بۆ ڤەکولەرەکێ دی یا جودایە ئەڤەژی لدویف بیر وبۆچوون و بیاڤێ کارکرنا ئەوان دمینیت،بەلێ پرانیا ئەوان لسەر ئەڤێ چەندێ د رێککەفتینە، کو دەرکەفتن ژ زمانێ رۆژانە بۆ شێوازێ جوانکاریێ،هەروەکی دیار(لادان تایبەتمەندیەکا شێوازگەریەهەر نڤیسەرەکێ ژیێن دیتر جودادکەت)[٥] کەواتە هەر نڤیسەرەکێ شێوازێ خۆیێ تایبەت بتایبەتی ژێ هەمبەری لادانێ د هوزانێدا هەیە،واتە(لادان فێلبازیەکا مەبەستدارە ژبۆ سەرەنجراکێشا ناوەرگری)[٦]. رومان یاکوبسن دبێژیت: (کاروئەرکێن شیعریەتێ ئەوە ڤەکۆلین بشێوەیەکێ تایبەتی و پشتبەستنێ لسەر ژێوەرگرتنێ دکەت و ژێوەرگرتن بخۆ ژێ لادانە)[٧]. زانایەکێ دیتر بناڤێ جان کوهن د پەرتووکا خۆیا بناڤێ (بنیاتێ هۆزانێ)دا، دبێژیت:(شێواز ئانکو هەر تشتەکێ بەربەلاڤ و ئاسایی نەبیت و لگەل پیڤەرێن گشتی یێ وەکهەڤ نەبیت، واتە مەرەم ژێ تشتەکێ داهێنراییە و د ئەدەبیاتێدا بهایێ جوانکاریێ هەلدگریت، ئەو ژێ لادانە)[٨].

هەروەسا ژ گۆتنا بەربەلاڤا (ڤالیری)، دەمێ دبێژیت:(شێواز بخۆ لادانە ژ یاسایەکا هەیی)[٩]کەواتە د بنەرەتدا هەر زمانەکێ یاسا و دەستورێن تایبەت بخۆ هەنە،بەلێ نڤیسەر دەستکاریێ د ئەوان یاسایاندا دکەت و لدویف شێوازێ خۆب رەنگەکێ دیتر دادڕێژیتەڤە،کەواتە

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

لڤێرێ لادان پەیدادبیت. ئانکو(پێدڤی یە دەلالەتا ئەوان پەیڤ و ڕستان یا بەرزەبیت و پاشی ڤەدیتنا وان بڕێکا هوشێ خواندەڤانی یان وەرگری دێ هێتە ئەنجامدان)[١٠]. دەمێ نڤێسەر هۆزانا خۆ دڤەهینیت پێدڤیە هندەك لادانا تێدا بکەت و دڤێت رۆلەکێ مەزن یێ جوانکاریی تێدابیت، دا لدەڤ وەرگری یی بالکێش بیت.ژ ئەڤێ روانگەهی بۆ مە دیاردبیت لادان: دابڕین و دوویرکرنە ژ تشتەکێ، یان ژی(دەرکەفتنە ژ تشتێن ئاسایی یان ژ دیاردان)[١١]، هەروەکی لدەڤ زانایێن شێوازگەریێ هاتیە وەکی (لیوسبتێزر)(شێوازی ب لادانا تاکی و پیڤەری ژ یاسایان ددانیت)[١٢] ئانکو ئەم نەشێین ژ ئاخفتنەکێ دەرکەڤین یان ڤاریبین ژبلی هەبوونا ڕەسەنایەتیا وێ یان پیڤەرێ لادانا وێ هەروەکی (بیرکیرو) دبێژیت:(دهێتە زانین چەندایەتیا یاسایی ژ بۆ پیڤەری)[١٣]لادان ژلایێ زۆربەیا شێوازگەرانڤە ب (جەوهەرێ داهێنانێ)هاتیە بناڤکرن ژبەر ئەڤێ چەندێ دبیت لادان د بیاڤێن جوداجودا دا بهێتە دیتن. لەورا (لادان تێگەهەکێ گەلەك بەرفرەهە و دڤێت بهێتە بەشبەشکرن).[١٤]

ئەگەر ب شێوەیەکێ دیتر بەحسێ لادانێ بکەین، دشێین بێژین لادان(شیانێن مەزن لدەڤ داهێنەری ژبۆ بکارهینانا زمانی و بەرفرەهبوونا دەلالەت و هەبوونا شێوازێن لێکدایی و نوی پەیدا دکەت، کەواتە نڤێسەر شێوەیەکێ دروست دکەت ژ بۆ جێبەجێکرنا پێدڤیێن خۆ، کو تایبەتن ب زمانێ نڤێسەریڤە)[١٥] کەواتە لادانب سروشتێ خۆ شێوازەکە یێ هاتی، داکو هاریکاربیت بۆ هزرا تاکی د تێکستێ هۆزانێدا، کەواتە(بێ گومان تێکستێ ئەدەبی ب مەرەما بەرهەمهێنانا بەرهەمەکێ ئێکانە، بتنێ یێ جیاواز نینە ژ گوتارا رۆژانە ئەوێ کو ئەم دناڤبەرا خۆدا وەکی زمانێ دایکێ بکار دهینین. بەلکو یێ جیاوازە ژ گەلەك گوتارانێن دیتر ژی وەکی (گوتارا ئاینی، مێژوویی و رۆژنامەڤانی... هتد)[١٦]هەروەسا سەرەرای ئەڤێ چەندێ مرۆڤ زمانی ژ بۆ مەرەما جوانیێ بکار دهینین، ژبەرکو(لادان بکارهینانا داهێنەرانە یا پەیڤ و پێکهاتێن زمانینە، هەروەکی ئەڤە د تێگەهێ زانایێن شیوازگەرییێن وەکی(لیو سبیتزر)دا هاتی وەسا دبینیت، کو شێواز ڤارێ بوونەکا تاکیە ب مەرجەکێ سنووردار بیت بۆ یاسایەکێ. ئەم نەشێین ژ ئاخفتنا ئاسایی دەربکەڤین یان لابدەین بتنێ ب هەبوونا تشتێ ڕەسەن نەبیت و پاشی لادان دشێت بهێتە کرن)[١٧] ئانکۆ بەری ئاخفتنا نڤێسەری د تێکستەکێ دروستدا یا هاتی و پاشی نڤێسەری ژبۆ شێوازێ خۆ دەستکاری تێدا کریە وژ یاسایەکا زمانی لادایە.

خالا ژ هەڤجوداکرنا زمانێ رۆژانە و زمانێ ئەدەبی ئەوە، کو ئەرکێ زمانێ رۆژانە بتنێ پەیوەندیکرن و گەهاندنە، (بەلێ زمانێ ئەدەبی زمانەکە جوانکاریی تێدا دهێتە کرن ب ئەڤێ شێوەی دشێت سەرنجا خواندەڤانی بۆ دەقێ ئەدەبی رابکێشیت و ئەڤ چەندە ژی گرێدایە ب شیانێن نڤێسەری (هۆزانڤان)یڤە کو تا چ رادده دشێت داهێنانێ دتێکستێ خۆ دا بکەت، کو چێژ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

وەرگر بیت بۆ خواندەڤانی، کۆ تێدا هەست ب راستییا زمانی و شیانا هۆزانڤانی یا هۆنەری و ئەدەبی بهێتەکرن)[١٨].

پرۆسا(زەقکرن)ێ پرۆسەیەکە، کو تێدا زمانێ رۆژانە بۆ زمانێ ئەدەبی دهێتە گوهۆرین و ئەڤ چەندە دبیتە ئەگەرێ داهێنانا دەقەکێ ئەدەبی و ب ئەڤی رەنگی ئەو دەقژ دەقەکێ ئاسایی دهێتە جوداکرن، شێوازێ ئەدەبی شێوازەکێ گوزارشتکەرێ هونەریە، هەمی جۆرە بەرهەمێن ئەدەبی وەکی هوزان، چیرۆك و شانۆ...هتد پێ دهێنە نڤیسین، ئارمانجا وێ نیشاندانا وان هزرو بیرانە، کو د دەروونێ نڤیسەریدا هەنە ژبۆ هندێ، کو دئێک دەمدا گوهۆڕینەکێ لدەڤ خوێنەری دروستبکەت و واتا و چێژەکێ پێ ببەخشیت[١٩].

زەقکرن ب دوو شێوەیان دهێتە نواندن، ئەوژی، ئێک: ب شێوێ لادان، کو بریتیە ژ ئەوان یاسایان، کو زاڵن ب سەر زمانی و ب لادان دهێنە بناڤکرن و دبیتە ئەگەرێ داهێنانا شعرێ.

یا دوویێ : بریتیە ژ زێدەکرنا یاسایەکێ بۆ یاسایێن زمانێ ئاسایی، کو ب (یاسا زێدەکرن) بناڤکریە و دبیتە ئەگەرێ داهێنانا هەلبەستێ[٢٠]

کەواتە لدوماهیێ دشێین بێژین، (لادان بریتیە ژ پێشێلکرنا یاسایێن بەربەلاڤێن زمانێ ئاسایی، کو هۆزانڤان ب کێمکرنا هندەك رێسایان، کو د زمانێ ئوتوماتیکدا بکاردهێن واتە زمانێ ئاخڤتن و نڤیسینێ یێ ئاسایی واتە نە زمانەکێ ئەدەبییە، هۆزانا خۆ دروستدکەت، و ئەو زمان ژی د سێ قوناغاندا دەرباز دبیت و ب ئەوی شێوەی ژ زمانێ رۆژانە دهێتە جودا کرن، ئەو قوناغ ژی:

١ -ووشە ب تەمامی ژ زمانێ ئاخفتنێ ناهێتە وەرگرتن، بەلکو گەلەك جاران دهێتە داهێنان.
٢ -دهۆزانێدا،شێوازێن جۆراوجۆرێن زمانی دشێن لگەل ئێک بهێن.
٣ -زمانێ هۆزانێ خودان ووشەسازی وڕستەسازی و یاسایێن تایبەتن)[٢١]

زمانێ ئەدەبی یێ داهێنرای برێکا لادانان ژ یاسایێن نەبەربەلاڤێن زمانێ نەتەوەی،دشێن ل ئاستێن جوداجودایێن زمانێ ئاخڤتنێ ونڤیسینێدا،ببەرچاڤوەرگرتنا هونەری ددەربرینێدا دەربکەڤیت،بەلێدڤێت ئەولادان و رێسایێن دهێنە زێدەکرن سنوورەك بۆ هەبیت و نەبیتە ئەگەرێ تێکدانا پەیوەندی و واتایی د دەقێ ئەدەبیدا.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٢ -٣ -جۆرێن لادانێ: -

سەبارەت جۆرێن لادانێ،هەر ڤەكۆلەرەك جۆرەدابەشكرنەك بۆكریە،ئەو جۆرێن لادانانژی لدویف دەقێ ئەدەبی دمینیت دبیت دهەر دەقەكێدا چەند جۆرەكێن لادانان ب هێنەدیتن و د دەقەكێ دیتردا بەروڤاژی وی بیت، ژبەر هندێ دێ بینن دابەشكرنێن جۆراوجۆر هەنە، دێ چەند دابەشكرنەكا دەربارەیی جۆرێن لادانێ وەرگرین:

دەستپێكێ دێ ئەوان جۆران وەرگرین یێن (لیچ)ی باسكرین ئەوژی (٨)جۆرێن لادانا دەستنیشانكرینە,ئەوژی:

- ((لادانا دەنگی
- لادانا زمانی
- لادانا سینتاكسی
- لادانا واتایی
- لادانا شێوازی
- لادانا دیالێكتی
- لادانا نڤێسینێ
- لادانا كاتی))[٢٢]

(دلێر صادق كانەبی) د ناما خۆ یا ماستەرێدا (٩)جۆرێن لادانان دەستنیشان دكەت، ئەوژی ئەڤێن لخوارێ نە:

- ((لادانالێكسیكی(فەرهەنگی)
- لادانا واتایی
- لادانا دەنگی
- لادانا ڕێزمانی
- لادانا كاتی
- لاداناشێوازی
- لادانا زاری
- لادانا نڤێسینێ
- لاداناناوەكی))[٢٣]

هەروەسا (د.نعمت الله حامد نهێلی)د ناما خۆ یا ماستەرێدا ب ئەڤی ڕەنگی بەحسێ جۆرێن لادانێ كرینە لادان دشێن دسێ ئاستێن زمانیدا بهێنە دیتن:

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

١ -((ئاستێ دەلالی

٢ -ئاستێ پێکهاتەیی

٣ -ئاستێ ریتمی))[٢٤]

دشێین بێژین د دیواناهوزانڤان(بەکر بەگێ ئەرزی)دا پتر ئاستێ پێکهاتەیی بەرجەستەبوویە لەورا ئەڤێ بۆچوونێ وەك نموونە دێ وەرگرین و ئەڤ ئاستەژی ئەڤان لایەنان بخوڤەدگریت:

- (لادان
- گوهۆڕین و ئالوگورکرنا راناوا
- پاشئێخستن و پێشئێخستن
- تەکنیک و پێکهاتا گرێدانێ
- خرڤەبوونا کارا و بزاڤا دەمی
- ڕێزبوون وڕێکخستنا ڕستێ)[٢٥]

ئەو لادانێن سینتاکسیێن د دیوانا هۆزانڤان (بەکر بەگێ ئەرزی)یدا هاتینە دیتن، ئەڤێن لخوارێنە، ئەو ژی:

١ -لادان

ئارمانج ژ لادانا کەرەستان د ڕستێدا ئەوە، کو بۆبجهێنانا بەرجەستە کرن و زێدەتر چڕ کرنا واتاییە و ئەڤەژی گەلەك جاران ل ئەوی دەمی روویددەت دەمێ کەرەستەك دووبارە دبیت.[٢٦]

لادان ژی ب چوار شێوان د دیوانا ناڤبریدا دهێتە دیتن، ئەو ژی:

١ -١- لادانا بەرکاری

١ -٢- لادانا بکەری

١ -٣- لادانا بەرکارێ نەڕاستەوخۆ

١ -٤- لادانا ئامرازێن پەیوەندی وەکی(ب،ژ،ل)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٢ -كرتاندن

مەرەم ژ كرتاندنا كەرەستان ئەوە، كو پشكەك دەردكەڤيت و پشكەكا دى دهێتە ژێبرن.

٢ -١ -كرتاندنا (ن ، ان)یێن نيشانا كۆمكرنێ

٢ -٢ -كرتاندنا نيشانا رِێژا فەرمانێ(ب)

٢ -٣ -كرتاندنا نيشانا(يا)يا رِەگەزێ مێ

٣ - پێئێشخستنا كارى

ياسايێن رِێزبوونا كەرەستێن رِستێ د زمانێ كورديدا،(هەردەم كار وەكى گرنگترين كەرەستێ رِستێ دچيتە دووماهيا رِستێ، بەلێ گەلەك جاران هۆزانڤانى د ديوانا خۆدا ب مەرەما گرنگى و جەختكرنێ، كار ژ جهێ وى يێ رِەسەن لادايە و هێنايە پێشيا رِستێ،هۆزانڤان پێشخستنێ دكەت، داكوكارتێكرنێ دوەرگرتنا وەرگريدابكەت)[٢٧] ئەڤ چەندە د هۆزانێن (بەكر بەگێ ئەرزى) دا يا بەرچاڤ و ديارە.

٣ -پشكا دوويێ: پراكتيزەكرنا لايەنێن سينتاكسى د ديوانا بەكر بەگێ ئەرزيدا

٣ -١ كورتيەك ژ ژيانا بەكر بەگێ ئەرزى

بەكر بەگێ ئەرزى ناڤێ وى بەكر بەگێ كورێ مير بەهدۆر بەگێ (دوويێ)يە، ل كەلها ئەرزێ هاتيە سەر دونيايێ بەلێ ديروكا ژدايكبوونا وى بدروستى نەهاتيە زانين بەلێ دەربارەى ئەڤێ چەندێ (ئەنور مايى) د پەرتووكا خۆ يا ديرۆكيدا ، دبێژيت :بەكر بەگێ ئەرزى يێ ل سالا (١١٧٩ك / ١٧٦٧ز) هاتيە سەر دونيايێ، بەكر بەگ ل مالەكا مەزن و ديندار چاڤێن خۆ ل دوونيايێ ڤەكرن، هەر ژ زارۆكينيێ بابێ وى ل قوتابخانا ئەرزێ دانايە بەر خواندنێ، هەر ژ سنێلەيا خۆ شيايە هۆزانێن ل ئاست دروست بكەت، زێدەبارى ئەڤێ چەندێ د كارێن هونەريدا دەستەكێ بالا هەبوو وەكى كارێ دارتاشيێ و پەيكەرسازيێ و گەلەك هزرا خۆ د بابەتێن زانستيدا ژێ كرينە، بۆ نموونە شيايە (سفر)ى ژ جۆرەكێ ئاخێ دروست بكەت ل سالا ١٢٥٠ك – ١٨٣٣ز وەغەرا دوماهيێ كريە[٢٨] .

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردى

٣ -٢ شرۆڤەكرنا هندەك دێرێن هۆزانێ ژ دیوانا هوزانڤان (بەكر بەگێ ئەرزی):

((ب هینكاتی بێت رابووین ژ مال
مەجموع ببون چەندی هەڤال
مەحبوب و رەندێت چاڤ ب خال
دێم حوری بێت ناڤتەنگ زراڤ))[٢٩] (بەیتا سەیران)

د نیڤە دێرا دووێدا ژ دێرا ئێكێ (مەجموع ببون) كار هاتیە دەستپێكا ڕستێ، كو د زمانێ ئاساییدا

(چەند هەڤال مەجموع ببون)،جهگوهۆڕینا كاری ب مەرەما ئافراندنا دیمەنەكێ هونەری یێ بەرز و واتایەكا سەرنجراكێش هاتیە كرن.

((دەنگ خوشێت یاریكەر بوون
كیخمە و ئەتلەس د بەربوون
كەسك و سۆر و ئال و زەر بوون
تێ ئەسەر ناكەت حەتاڤ))[٣٠] (بەیتا سەیران)

دنیڤە دێرا دوویێدا بەركارێ نەراستەوخۆهاتیە لادان(كیخمە و ئەتلەس دبەرواندا بوون)، هەروەسا د دوماهیك نیڤە دێردا جهگوهۆڕینا كاری دهێتەدیتن، ئانكو بۆ جەختكرنێ كار هاتیە دەستپێكا ڕستێ درێژمانا زمانێ كوردیدا ب ئەڤی شێوەییە(حەتاڤ ئەسەرێ لێ ناكەت).ئەگەر ئەڤ لادانە نەهاتبانە كرن چ جوداهی دزمانێ ئەدەبی و زمانێ ئاختنا رۆژانە دا نەدهاتە كرن.

((هویر و هویر تێت و دباری
تاڤیەك بوو ژ ئەڤێت بهاری
تەڕ كرن زێرو مراری
وان داكێشانە سەر كولاڤ))[٣١] (بەیتا سەیران)

لادانا بكەری د نیڤە دێرا ئێكێ دا هاتیە كرن مەبەست پێ (باران) ە هویر هویر دهێت و دبارت (تاڤیەك ژ تاڤێن بوهارێ بوو)، دنیڤە دێرا دوویێدا هوزانڤانی نەڤیایە پەیڤا (تاڤی) دووبارە بكەت لەورا گووتیە(ژ ئەڤێت بهاری). دنیڤە دێرا سێییێدا، كار هاتیە دەستپێكا ڕستێ ولادانا بكەریژی هاتیە كرن ڕێزبوونا ڕێزمانییا كەرەستان ئەوە(بارانێ زێرو مراری تەڕ كرن)، د دوماهیك نیڤەدێردا لادانا بەركاری هاتیە كرن (وان ئەو داكێشانە سەر كولاڤ)كەواتە ژ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

ئەڤان دێران دیاردبیت،کو هۆزانڤانی وەسفا بارانێت بوهارێ کرینە، داکو وێنەکێ جوان دروستبکەت و ب هوشیاری و زیرەکانە لادانێت پێدڤی دئەڤان دێرانداکرینە ب مەرەما کارتێکرن ل سەر خواندەڤانی.

((ڤەگەریاڤە چەکێ ئەیسی
(بێ و کاڤا) وەصفەت بهیسی
وان گرت و بۆ خۆ نڤیسی
هێش کەسێ نەدیتی ب چاڤ.))[٣٢] (بەیتا سەیران)

د ئێکەم نیڤە دێردا جهگوهۆڕینا کاری هاتیە کرن. دنیڤە دێرا سێیێدا کار تێپەرەو بەرکار هاتیە لادان(ئەوان چ گرت و ئەوان چ ژ بۆ خۆ نڤیسی) (هێش کەسێ ب چاڤ نەدیتی)، هەروەسا بکەر دنیڤەدێرا سێیێدا هاتیە لادان،جارەکێ (وان) وەکو بکەر هاتیە نڤێسین و پێدڤی نەدکر دووبارە بهێتە نڤێسین،چونکی زمانێ هۆزانێ زمانەکێ داهێنرایە،کەواتە دزمانێ ئاساییدا ب ئەڤی ڕەنگیە (ئەوان گرت و ئەوان ژبۆ خۆ نڤێسی).

((دێ چن قەت خۆ ناگرن
دێ کەوا ژێ گەل خۆ بەن
دێ ل ئەردەکێ ئتێوورن
چار ڕەخ ژ مێرگ و چیمەن))[٣٣] (بەیتا کەوا)

(بکەر) دهەردوو نیڤەدێراندا هاتینە لادان(ئەو دێ چن و ئەو قەت خۆ ناگرن)، کار د نیڤە دێرا ئێکێدا هاتیە دەستپێکا ڕستێ، دوو کار یێن د ڕستێدا هاتین کەواتە دوو ڕستەنە. بەلێ ئامرازێ لێکدانێ هاتیە لادان.نیشانا کۆمکرنێ (ن) هاتیە لادان. کو ئاماژە ب هەژمارەکا زۆر یا(کەوان) دکەن.د دووماهیک نیڤە دێرێ ژێ ئامرازێ (ژ) و نیشانا کۆمکرنێ(ن) هاتینە لادان، ڕێزبوونا ڕێزمانییا ئەڤان نیڤە دێران ئەوە(ژ چوار ڕەخانڤە مێرگ و چیمەنن).لادان ب مەرەما دروستبوونا کێش و ریتما هوزانێ هاتینە کرن.

((دیت مەکانێ راحەتێ
ل ناڤ هەلال و بەیبوینە))[٣٤] (بەیتا کەوا)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

ژ بۆ مەرەما جەختکرنێ د نیڤە دێرا ئێکێدا(کار)هاتیە دەستپێکا ڕستێ و بکەر و نیشانا کۆمکرنێ (ان) هاتینە لادان.کەواتە ڕێزبوونا ڕێزمانیب ئەڤی ڕەنگییە(ل ناڤ هەلال و بەیبونان ئەوی مەکانێ راحەتێ دیت).

((برین تایێت تەڤریە

چەلاب دانانە ب هەوە))[٣٥] (بەیتا کەوا)

ئەگەر ئەم بەرێخۆ بدەینە ئەڤان نیڤەدێران دێ بینین. کو دنیڤەدێرا دوویێدا بکەر هاتیە لادان و دیسان ئامرازێ پەیوەندی (ب)ل جهێ خۆیێ ڕەسەن نەهاتیە،دڕێزمانا زمانیدا پێدڤی بوو ب ئەڤی ڕەنگی هاتبا نڤیسین(ئەوان ب چەلابان دانانە هەوە،برین وەکی تایێن تەڤریە).ئەڤ جۆرە لادان ب مەرەما نیشاندانا ستەما ل ئەوی خەلکێ بێگونەە دهاتە کرن،لەورا جەختکریە ل سەر پەیڤا (برین).

((راها ژۆتێ قەنج ژدل

ل پشتێ کەتی خوناڤە))[٣٦] (بەیتا کەوا)

دنیڤە دێرا ئێکێدا کار هاتییە دەستپێکا رستێ و بکەر ژی هاتیە لادان. هەروەکی دڕێزبوونا کەرەستان ب ئەڤی شێوەییە(ئەوی ژ دلەکێ قەنج راهاژوتێ)، هەروەسا دنیڤەدێرا دوویێدا کارێ بوریێ تەواوێ راگەهاندنێ یە د کرمانجییا سەرییدا نیشانا(یا)یا ڕەگەزێ مێ هاتیە کرتاندن،هەروەکی دیار ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ دبیت(خوناڤ یا ل پشتێ کەتی).

((چار رەخ کەو لێ دەرکەڤن

هەروەکی دەستە شێرە))[٣٧] (بەیتا کەوا)

لڤێرە دنیڤە دێرا ئێکێدا ئامرازێ پەیوەندی(ژ)و نیشانا کۆمکرنێ(ان)و نیشانا دەمێ نهۆ(د) هاتینە کرتاندن وبکەرێ ڕستێ د نیڤە دێرا دوویێدا هاتیە لادان. ڕێزبوونا ڕێزمانیائەڤان کەرەستان ب ئەڤی شێوەییە(ژ چوار رەخان کەو لێ دەردکەڤن. ئەو هەروەکی دەستە شێرە).

((برین سەرێت موحبووسە

داڤ ل مە شبتی هێلینە))[٣٨] (بەیتا کەوا)

دنیڤەدێرا ئێکێدا(کار)هاتیە دەستپێکا ڕستێ و بکەر ژی هاتیە لادان، لدویڤ یاسا سینتاکسیا زمانێ کوردی دڤێت بچیتە دوماهیکا ڕستێ، هەروەسا نیشانا کومکرنێ(ان)هاتیە لادان،دڕێزمانا زمانێ کوردیدا بڤی شێوەییە (ئەوان سەرێت مەحبووسان برین)،کەواتە بۆ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

دووپاتكرن ل سەر ستەم و زورداریا دەمەكێ ل مرۆڤێن بێ گونەه و زیندانكریان دهاتە كرن،كارێ (بڕین)گرنگترە ژ هەر كەرەستەكێ دیتر دئەڤێ رستێدا, ئەڤجار ژبەر گرنگیا وێ جهێ وێ هاتیە گوهۆڕین.

((ئەگەر ل بەرخۆ بەرزەكەن

دێ خۆ برستێ ڤە بینن))[٣٩] (بەیتا چولی بەگی)

كەواتە دهەردوو نیڤەدێراندا جهناڤێ سەربەخۆ(هوین)وەك(بكەر)هاتینە لادان،نیشانا رێژا فەرمانێ(ب)رێزكرنا ئاسایی یا ئەڤێ رستێ ب ئەڤێ شێوەییە.(ئەگەر هوین لبەر خۆ بەرزەبكەن،هوین دێ خۆ ب رستێڤە بینن).

((چۆ دیف فكراروستەمی

ئەو مولحدێ بێ قرار))[٤٠] (بەیتا چولی بەگی)

دنیڤەدێرا ئێكێدا گەلەك لادان هاتینە كرن،ئەوژی جهگوهۆڕینا كاری هاتیە كرن. بكەر د نیڤە دێرا ئێكێدا هاتیە لادان و ئامرازێ پەیوەندی(ل)هاتینە كرتاندن،رێزكرنا رێزمانیا ئەڤان رستان ب ئەڤی شێوەییە(ئەو مولحدێ بێ قرار،لدویڤ فكرا روستەمی چوو).

((تەكبیر لێ كر شەیتانی

ئەلخەنناسی دڕێبر))[٤١] (بەیتا چولی بەگی)

هوزانڤانی دئەڤان نیڤەدێراندا تەكنیكەكا دیتر بكارهینایە, ئەو ژیدئەڤان رستاندا كار تێپەرن، كار پێدڤی ب دوو كەرەستێن سەرەكی دبیت,ئەوژی بكەر و بەركارن, بەلێ بەركار هەروەكی دیار هاتینە لادان،رێزكرنا رێزمانیا ئەڤێ نیڤەدێرێ ب ئەڤی رەنگییە(شەیتانی تەكبیر ل ئەوی كر،ئەلخەنناسی ئەو دڕێبر).

((سیفەت حۆری مەلەك خوو بوو

ئـەلـیـف بـەژن و پـەری ڕوو بـوو

(كێشیدێ) نـوون و ئــەبـرووو بوو

بەرێ خۆ وێ ب من دا بوو))[٤٢] (بەیتا نائلەخاتوینێ)

دشێین بێژین لادانێن ئەڤان نیڤە دێران ئەڤەنە:ئامرازێ (ب)هاتیە كرتاندن (سیفەت حۆری مەلەك ب خۆ بوو).د دوماهیك نیڤەدێردا لادانەك هەیە,ئەوژی جهگوهۆڕینا بكەریە،كو پێدڤی بۆ ب ئەڤی شێوەی هاتبا رێزكرن (وێ بەرێ خۆ ب من دابوو).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكولینێن كوردی

((ڤەگەریا بوو ژ روویباری

ژ دەڤ و لێڤا شەکر د باری

دوو گیسو بوون سیەهـ تاری

وەکی ئیلان ڤەهوینا بوو))[٤٣] (بەیتا نائلە خاتوینێ)

د نیڤە دێرا ئێکێدا(بکەر)ێ ڕستێ هاتیە لادان و جهگوهۆڕینا کاری هاتیە کرن (ئەو ڤەگەریا بوو ژ روویباری).لادانەکا دیتر هەیە,ئەوژی کرتاندنا نیشانا کۆمکرنێ(ن) بۆ مەرەما سڤککرنێ(ژدەڤ و لێڤان شەکر د باری).

((سوبحان ژ شاهێ جەلیل (بەیتا تەڕگێ

دا ئەز بکەم بەیانە

ئەمر کر بۆ میکائیل

تەڕگێ بڕێژە ژ عەسمانە))[٤٤]

د نیڤە دێرا دوویێدا پەیڤا (بەیان) وەکی تەواوکەر ژ جهێ خۆ یێ ڕەسەن هاتیە لادان (دا ئەز بەیان بکەم).د نیڤە دێرا سێیێدا جهگوهۆڕینا کاری هاتیە کرن , هەروەسا بکەر د هەردوو نیڤە دێرێن دوماهیکییێدا هاتینە لادان.

((قوتان جنیک و بیستان

(مەحو) کرن دەرامەت))[٤٥]

(بەیتا تەڕگێ)

د ئەڤان نیڤەدێراندا بکەر هاتینە لادان, کو(تەڕگە),هەروەسا د پێشخستنا کاری ژی د هەردوو نیڤە دێراندا هاتینە کرن ب مەرەما دروستبوونا کێشا هۆزانێ.

((بەلگێن تویتنێ د تورتوڕن

بکڕ تێنێ و ناکرِن))[٤٦] (بەیتا تەڕگێ,ل:١٤٨)

نیڤە دێرا دوویێ ژ دوو ڕستان پێکهاتیە، د ڕستا ئێکێدا (بەرکار) هاتیە لادان, مەرەم ژێ (بەلگێن تویتنێ) یە چونکی دنیڤە دێرا ئێکێدا هاتیە و هۆزانڤانی نەڤیایە دووبارە بکەتەڤە، د ڕستا دوویێدا (بکەر و بەرکار) هاتینە لادان, ئەوژی (بکڕ و بەلگێن تویتن)ێنە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

ئەنجام:

ل دوماهییا ڤەکۆلینێ، ئەم گەهشتینە ئەڤان ئەنجامان :

١ -لادان ب گشتی و لادانێن سینتاکسی ب تایبەتی ژ پێدڤییێن هەر بەرهەمەکێ ئەدەبی و ب تایبەتی ژی هوزانێ دهێنە هژمارتن.

٢ -ئەو لادانێن سینتاکسییێن ژلایێ هوزانڤانانڤە دهێنە کرن ب خەلەتیەکا رێزمانی ناهێنە هژمارتن، چونکی هوزانڤان ب مەبەست ئەوان لادانان دکەت، داکو زمانەکێ جوان و سەرنجراکێش د داریژتنا بەرهەمێ خۆدا بکاربهینیت و یێ جودا بیت ژ زمانێ ئاخڤتنا رۆژانە.

٣ -ئەو لادانێن د دیوانا (بەکر بەگێ ئەرزی)دا هاتینە دەستنیشاکرن، دچنە ژێر جۆرێ لادانێن ئاستێ پێکهاتەیی ، کو گرێداینە ب رێزبوون و رێکخستنا کەرەستان و ئەرکێ وان و هەر بابەتەکێ گرێدای ب زانستێ سینتاکسێڤە.

٤ -لادانێن سینتاکسی ب رێژەیەکا بەرچاڤ د دیوانا ناڤبریدا دهێنە دیتن، ئەوژی پێشخستن (جهگوهۆرینا کاری) ل پلا ئێکێ دهێت، واتە ئەڤ جۆرێ لادانێ ب رێژەیەکا زۆر د دیوانا ناڤبریدا بەرجەستە بوویە.لادانا بکەری و بەرکاری ل پلا دوویێ دهێت.کرتاندنا ئامرازێ پەیوەندی و نیشانا کۆمکرنێ گەلەك جاران(ن) بۆسڤکییێ و کێم جاران نیشانا کۆمکرنێ (ان) هاتینە کرتاندن، هەروەسا لادانا بەرکارێ نەراستەوخۆ، جهگوهۆرینا تەواوکەری، کرتاندنا نیشانا رێژا فەرمانێ و کرتاندنا نیشانا نفشێ مێ گەلەك ب کێمی هاتنە دیتن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٤ -ليستا ژێدەران:

٤ -١ -ب زمانێ كوردى:

١ - ئيدريس عەبدوڵڵا، شێواز، چاپى يەكەم، چاپخانا منارە، هەولێر، ٢٠١٢.

٢ -عەبدولسەلام نەجمەدين عەبدوڵلا، شيكردنەوەى دەقى شعرى لە رووى زمانەوانيەوە، چاپا ئێكێ، چاپخانا سپيريز، دهوك ٢٠٠٨.

٣ -محمد امين دوسكى، ئەرزێ و بەكر بەگێ ئەرزى، چاپا ئێكێ، چاپخانا وەزارەتا پەروەردە -هەولێر، دەزگەهێ چاپ و وەشانى، سپيريز، دهوك،٢٠٠٢

٤ -نعمت الله حامد نهێلى، شێوازگەرى تيورى و پراكتيكى ڤەكولينەك دبياڤێ هۆزانێ دا، چاپا ئێكى،دهوك،سپيريز،٢٠٠٧.

٤ -٢ -ب زمانێ عەرەبى:

٥ - احمد محمد ويس، الانزياح في منظور الدراسات الاسلوبية، المؤسسة الجامعية الدراسات، بيروت، لبنان، الطبعة الاولي، ٢٠٠٥، ص١١١.

٦ - جون كوهن، بنية اللغة الشعرية، ترجمة، محمد الوالي العمري، دار توبقال الطبعة الاولي، المغرب ١٩٨٦، ص١٦

٧ - عبدالباسط محمد زيود، من دلالات الانزياح التركيبي و جماليات في قصيدة الصقر الادونيسي، مجلة جامعة دمشق، مجلة ٢٣، عدد الاول، ٢٠٠٧.

٨ - يوسف ابوالعدوس، الاسلوبيه (الرويه و التطبيق)، الطبعة الاولي، دارالمسيرة، عمان،الاردن٢٠٠٧.

٩ - يوسف وغليسي،مصطلح الانزياح بين الثابت اللغة المعيارية الغربية و متغيرات الكلام الاسلوب العربي،مجلة علامات،مجلد١٦،العدد٦٤.

٤ -٣ -نامێن ئەكاديمى

-ب زمانێ كوردى:

١٠ -دلێر صادق كانەبى، هەندى لادانى زمانى لاى سێ شاعير نويخوازى كوردى، سەرپەرشتيار د.ابراهيم عزيز ابراهيم، زانكوى سەلاحەدين، هەولێر ٢٠٠٨.

-ب زمانێ عەرەبى:

١١ -حبيبه شعبان، فاكمه عتو، الانزياح في ديوان ((رصاص وزنابق))لعمارين زايد، باشراف:محمدمزايني، رساله ماجستر كليه الاداب و اللغات، جامعه العميرى بو نعامه خمس مليانه٢٠١٤ -٢٠١٥.

١٢ -نجاه زيتونى، الانزياح الدلالى في سقگ الزند، لابى العلاء المعيرى، كليه الاداب و اللغات، باشراف:الشافعى بديار جامعه العربى بن معبدى، ٢٠١٧ -٢٠١٨.

١٣ -وسيبه فوغالى، الانزياح في شعر سميح القاسم،باشراف: محمدالهادى بوگارن رساله ماجستير، جامعه البويره، جزائر، ٢٠١٢ -٢٠١٣.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بو ڤەكولينێن كوردى

٤ -٤ -فەرهەنگ:

-ب زمانێ ئنگليزی:

14- Oxford Learners, pocket dictionary, forth Edition oxford universite , press printed in chain , pub lished , 2008, p122.

-ب زمانێ فرەنسی:

15- Larousse , dictionaire, pour ledition originale ISBN .paris ,1980, p185.

٥ -پەراوێز:

1-Oxford Learners, pocket dictionary, forth Edition oxford universite , press printed in chain , pub lished , 2008, p122.

2-Larousse , dictionaire pour ledition original ISBN .paris ,1980, p185.

٣ - يوسف وغليسي،مصطلح الانزياح بين الثابت اللغة المعيارية الغربية و متغيرات الكلام الاسلوب العربي،مجلة علامات،العدد٦٤،ص١٩٠.

٤ - عەبدولسەلام نەجمەدين عەبدوڵلا، شيكردنەوەی دەقی شعری لە رووی زمانەوانيەوە، چاپا ئێکێ، چاپخانا سپيرێز، دهوك ٢٠٠٨، بپ ٢٦.

٥ - حبيبه شعبان، فاطمة عتو، الانزياح في ديوان ((رصاص وزنابق))لعمارين زايد، باشراف:محمدمزايني،رسالة ماجستر كلية الاداب و اللغات، جامعة العميري بو نعامة خمس مليانة٢٠١٤ -٢٠١٥، ص٩.

٦ - يوسف ابوالعدوس، الاسلوبيه (الرويه و التطبيق)، الطبعة الاولي، دارالمسيرة، عمان،الاردن٢٠٠٧، ص٧٠.

٧ - نجاة زيتوني، الانزياح الدلالي في سقط الزند، لابي العلاء المعيري،باشراف:الشافعي بديار، كلية الاداب و اللغات، جامعة العربي بن معبدي، ٢٠١٧ -٢٠١٨ ص٦.

٨ -جون كوهن، بنية اللغة الشعرية، ترجمة، محمد الوالي العمري، دار توبقال الطبعة الاولي، المغرب ١٩٨٦، ص١٦

٩ -حبيبه شعبان، فاطمة عتو، الانزياح في ديوان ((رصاص وزنابق))لعمارين زايد، ص٩.

١٠ -نعمت الله حامد نهێلی، شێوازگەری تيوری وپراكتيكی ڤەكولينەك دبياڤێ هۆزانێدا،چاپائێكی، دهوك،سپيريز،٢٠٠٧،بپ١٧١.

١١ -جون كوهن، بنية اللغة الشعرية،ص١٦.

١٢ -هەمان ژێدەرو هەمان بەرپەر.

١٣ -وسيبة فوغالي، الانزياح في شعر سميح القاسم،باشراف:محمدالهادي بوطارن، ريسالة ماجستير، جامعة البويرة، جزائر، ٢٠١٢ -٢٠١٣، ص ٧.

١٤ -هەمان ژێدەر و هەمان بەرپەر.

١٥ -عبدالباسط محمد زيود، من دلالات الانزياح التركيبي و جماليات في قصيدة الصقر الادونيسي، مجلة جامعة دمشق، مجلة ٢٣، عددالاول، ٢٠٠٧ ص١٦٣.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بو ڤەكولينێن كوردی

١٦ -هەمان ژێدەر هەمان بەرپەر.

١٧ -احمد محمد ويس،الانزياح في منظور الدراسات الاسلوبية،المؤسسة الجامعة للدراسات،بيروت،لبنان،الطبعة الاولي،٢٠٠٥،ص١١١.

١٨ -دلێر صادق كانەبی، هەندی لادانی زمانی لای سێ شاعیر نویخوازی کوردی، سەرپەرشتیار د.ابراهیم عزیز ابراهیم، زانکوی سەلاحەدین، هەولێر ٢٠٠٨ بپ ١٥.

١٩ -ئیدریس عەبدوڵڵا، شێواز، چاپی یەکەم، چاپخانا منارە، هەولێر، ٢٠١٢ بپ٢١.

٢٠ -دلێر صادق كانەبی، هەندی لادانی زمانی لای سێ شاعیر نویخوازی کوردی، بپ ١٥.

٢١ - عبدوالسلام نەجمەدین عەبدوللا، شیکردنەوەی دەقی شعری لە رووی زمانەوانیەوە، ص ٤٤

٢٢ -هەمان ژێدەر بپ ٤٦.

٢٣ - دلێر صادق كانەبی، هەندی لادانی زمانی لای سێ شاعیر نویخوازی کوردی، بپ ٢٦.

٢٤ - نعمت الله حامد نهێلی، شێوازگەری تیوری وپراکتیکی ڤەکولینەك دبیاڤێ هۆزانێدا، بپ١٧٠.

٢٥ - عەبدولسلام نەجمەدین عەبدوللا، شیکردنەوەی دەقی شعری لە رووی زمانەوانیەوە، بپ١٣٩.

٢٦ -هەمان ژێدەر وهەمان بەرپەر.

٢٧ - نعمت الله حامد نهێلی، شێوازگەری تیوری وپراکتیکی ڤەکولینەك دبیاڤێ هۆزانێدا، بپ٨١.

٢٨ -محمد امین دوسکی، ئەرزێ و بەکر بەگێ ئەرزی، چاپا ئێکێ، چاپخانا وەزارەتا پەروەردە - هەولێر، دەزگەهێ چاپ و وەشانی، سپیرێز، دهوك،٢٠٠٢، بپ٧٤.

٢٩ -هەمان ژێدەر، بپ١٠٧.

٣٠ - محمد امین دوسکی، ئەرزێ و بەکر بەگێ ئەرزی، بپ١٠٩.

٣١ -هەمان ژێدەر، بپ١١٠.

٣٢ -هەمان ژێدەر، بپ١١١.

٣٣ -محمد امین دوسکی، ئەرزێ و بەکر بەگێ ئەرزی، بپ١١٣.

٣٤ -هەمان ژێدەر، بپ١١٥.

٣٥ - محمد امین دوسکی، ئەرزێ و بەکر بەگێ ئەرزی، بپ١١٥.

٣٦ - هەمان ژێدەر، بپ١١٧.

٣٧ - محمد امین دوسکی، ئەرزێ و بەکر بەگێ ئەرزی، بپ١١٧.

٣٨ - هەمان ژێدەر، بپ١١٨.

٣٩ - هەمان ژێدەر، بپ١٢٠.

٤٠ -محمد امین دوسکی، ئەرزێ و بەکر بەگێ ئەرزی، بپ١٢٤.

٤١ - هەمان ژێدەر، بپ١٢٤.

٤٢ - هەمان ژێدەر، بپ١٣٣.

٤٣ - هەمان ژێدەر، بپ١٣٧.

٤٤ - محمد امین دوسکی، ئەرزێ و بەکر بەگێ ئەرزی، بپ١٤٢.

٤٥ - هەمان ژێدەر، بپ١٤٤.

٤٦ - هەمان ژێدەر، بپ١٤٨.

الانزياح السينتاكسي في ديوان الشاعر(بكر بگ الارزي)

الملخص:

الغرض من هذا البحث هو تقدير المقدار الانزياح السينتاكسي في ديوان الشاعر(بكر بگ الارزي). كمتطلبات الشغل العملى ديوان تبع (بكر بگ الارزى) و بقلم الكاتب (تحسين الدوسكى) تم تحليلها.

فى اغلب الاحيان الشعراء يستخدمون الانزياح لغرض جعل شعرهم اكثر جمالا و معنا المكثف و كذلك لجذب انتباه القراء.

خلال هذا البحث برهن في كثير من الاماكن انزياح السينتاكسي فى ديوان (بكر بگ الارزي) وكان الانزياح مقصودا والغرض من القصد لتعطي قوة اكثر مع انتاج نبيل و هذا الانزياح لا يعتبر كخطا قواعدى.امثل على الانزياح هو تقديم الفعل و انزياح الفاعل و المفعول به و حذف حروف الجر و علامات الجمع و اشارة الانثى و علامة فعل الامر و الاستبدال التكاملية.

كلمات الدالة: *الانزياح، الانزياح السينتاكسي، الاستبدال، ممارسة الانزياح، بكر بگ الارزي*

The Grammar Displacement In (Baker Beg Arezy)

Abstract:

The purpose of this research is to determine the ratio of syntax displacement in (Baker Beg Arezy) poem. The practical work was done by taking divan of (Baker Beg Arezy) that had been written by Tahsin Dusky, and then it analyzed on the basis of displacement of syntax.

Poetry usully contains such displacement to make it more butifull, give intense meaning and to grap reader attention.

It was established this research that the syntax displacement was delebrate by the poet to give more strength to his poem and to make his product ideal, so that such displacement is normal and does not account as a grammatical errors. Examples of such displacement are replacement of verb, drop off the subject

Object, and taking off the preposition, submation sign , female sign,the sign of obligation and integrateddisplacement.

Keywords: *Displacement,Syntax Displacement,Inter Change,Displacement Practice, Baker Beg Arezy*

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی